

ROLUL AGENȚILOR EDUCAȚIONALI ÎN FAMILIA CONTEMPORANĂ

Tamara Munteanu, lector univ.

Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar, UST

Rezumat. Pe parcursul istoriei, rolul educativ al familiei a fost deseori obiect al numeroaselor controverse. Cert este faptul că familia reprezintă „nucleul instrumental” fundamental al structurii sociale mai largi, în sensul că toate celelalte instituții depind de influența acesteia.

În zilele noastre a fi părinte nu mai este doar o calitate dată de aducerea copiilor pe lume, vârstă sau înțelepciune, ci devine tot mai mult o responsabilitate care cere anumite competențe. [4] Și mama, și tatăl sunt importanți pentru copilul lor, pentru dezvoltarea lui. Rolul mamei este unul evident, legătura cu ea reprezintă relația primară, cea la care copilul se va raporta permanent. Care este însă rolul tatălui? Ce înseamnă un tată implicat?

Summary. Throughout history, the educational role of the family has often been the subject of many controversies. The fact is that the family is the "core instrument" of the wider social structure, meaning that all the other institutions depend on its influence.

Nowadays, being a parent is not just a quality given by bringing children into the world, age or wisdom, it is becoming more and more a responsibility that demands certain skills. [4] Both mother and father are important to their child, for his development. The role of the mother is obvious, the connection with her is the primary relationship that the child will permanently imitate. But what is the role of the father? What does a father involved in its child education really mean?

Familia ocupă locul central în viața copilului: aici el își trăiește primii ani, află informațiile inițiale, însușește valorile, începe să descopere lumea și pe sine, acumulează și simulează modele de comportament care îi determină ulterior personalitatea.

În zilele noastre a fi părinte nu mai este doar o calitate dată de aducerea copiilor pe lume, vârstă sau înțelepciune, ci devine tot mai mult o responsabilitate care cere anumite competențe. Familia se confruntă tot mai des cu situații precum paternitatea și maternitatea în adolescență, căsătoriile nelegalizate, familiile monoparentale, rata ridicată a divorțurilor, noile căsătorii, șomajul, sărăcia, lipsa locuințelor etc. E legitim să ne întrebăm, în acest context, cine, unde și cum are responsabilitatea creșterii și educării copilului [5].

În îngrijirea copilului ambii părinți au roluri la fel de importante și ar trebui să se implice în mod egal. Sunt familii în care s-a înțeles acest lucru, iar tatăl participă inclusiv la nașterea copilului. În cadrul familiei moderne se încearcă stabilirea unui parteneriat între membrii acesteia, care sunt cu toții colaboratori și parteneri, spre deosebire de familia tradițională în care, toate acțiunile sunt centrate și subordonate creșterii și educării copilului [3].

Factorul ce a determinat flexibilizarea raporturilor de putere în cuplul modern a fost emanciparea femeii, bazată pe creșterea nivelului de cultură. Un alt factor este independența economică a femeii, adică femeia nu mai este întreținută de bărbat și poate singură să-și asigure subzistența și să ia decizii proprii, fără teamă de a fi supusă reproșurilor sau abandonată. Implicarea tot mai accentuată a femeii în viața socială a dus la ruperea ei de universul îngust al familiei și la rolul femeii în relația de cuplu. Acesta este un alt factor care

duce familia la un univers mai larg [5]. Nu în ultimul rând, devalorizarea sentimentului în relația de cuplu a provocat importante reșezări în structura de autoritate și putere. Femeia, independentă economic, își permite să experimenteze relații diverse, datorită dorinței de a se realiza și de a evolua pe plan profesional. Din această cauză, bărbatul se teme să nu fie părăsit sau pur și simplu din nevoia de a cuceri, încearcă să nu se implice emoțional și sentimental prea mult. În general, cuplul secolului XXI minimizează valoarea sentimentului, fapt care are repercursiuni asupra distribuției autorității și puterii în relația dintre cele două sexe.

Rolul tatălui în relația cu copilul său este mai amplu decât cel de model masculin. Ca și mama, tatăl îi oferă copilului iubire, susținere, înțelegere, îi definește sistemul de valori morale, îi este alături necondiționat, îl susține în explorările sale, îl încurajează. Absența tatălui va lipsi copilul de toate aceste comportamente. O relație bună cu tatăl se poate defini pe mai multe coordonate - este legată de timpul și de activitățile pe care tatăl și copilul sau le au împreună, de calitatea și frecvența acestora.

Copiii care au relații consistente cu ambii părinți sunt mai bogați emoțional, mai siguri pe ei, au o dezvoltare cognitivă mai bună și social se descurcă mai bine. Cercetările arată că implicarea tatălui în rutina de zi cu zi a creșterii copilului este asociată cu performanțe școlare mai bune. Mai multe studii au arătat că implicarea tatălui, timpul și calitatea experiențelor pe care acesta le are cu copilul său influențează direct și pozitiv calitatea relațiilor sociale, integrarea în grupul de prieteni ai copilului.

În ceea ce privește relația cu fetele, implicarea tatălui are ca efect diminuarea credințelor cu privire la diferențele de gen și rolurile rigide ale femeii sau ale bărbatului. Ceea ce, ulterior, le va permite fetelor, devenite femei, să fie ele însele mai flexibile cu privire la rolul lor de mamă și soție. De asemenea, prezența tatălui în creșterea fetelor reprezintă un factor de protecție față de implicarea în comportamente sexuale riscante la adolescență. În ceea ce îi privește pe băieți, prezența și implicarea tatălui va avea ca efect la adolescență reducerea comportamentelor problematice, cu risc crescut - delicvență, consum de droguri și de alcool.

Absența tatălui sau slaba sa implicare pune presiune asupra mamei - crește timpul pe care aceasta îl alocă copiilor, pune presiune pe calitatea interacțiunilor pe care mama le va avea cu copiii și, nu în ultimul rând, pentru mamele singure, absența tatălui conduce și la presiune financiară.

Care sunt cauzele pentru absența tatălui din relația cu copiii? Studiile au indicat următoarele cauze:

- implicarea crescută a taților la serviciu;
- relația de cuplu defectuoasă;
- contextul de viață în care a crescut tatăl, respectiv un tată care el însuși a crescut într-un mediu de familie în care ambii părinți au fost implicați va continua același model de implicare;

- ritmul mai lent al taților de a se adapta la noua condiție de părinte.

Pentru părinții divorțați, faptul că tatăl nu locuiește cu copiii contează foarte mult și îl face să se îndepărteze de aceștia. Este important, pentru cei doi părinți să fie conștienți că fiecare copil are nevoie atât de mamă, cât și de tatăl său. Tatăl nu poate fi înlocuit cu un model masculin oarecare. Cei doi părinți trebuie să-și asume echilibrat creșterea copilului lor, având grijă de relația de cuplu, permițând-și unul altuia să fie implicați în viața copilului, fără ca acest lucru să devină subiectul unei lupte de putere [7]. Deci, autoritatea și puterea în familia modernă se află într-un permanent proces de construcție și reconstrucție, în funcție de negocierile ce au loc între parteneri, de atitudinile și comportamentele acestora vis-à-vis de rolurile pe care le îndeplinesc în familie și de statusurile ocupate în afara ei [1].

În familia modernă, relația părinte-copil este diferită de relația din familia tradițională. Concepțiile privind relația parentală au evoluat semnificativ. Din această perspectivă, pedagogul E. Duval evidențiază existența a două tipuri de modele: modelul mamei tradiționale (ce impune prin perseverență și rigiditate) și modelul mamei moderne (axat pe dezvoltarea capacităților formativ-instructive ale copiilor, în condițiile unei libertăți și flexibilități crescute). Pedagogul a identificat modelul tatălui tradițional (care asigură educația copiilor de pe poziția aceluia care are întotdeauna dreptate și ultimul cuvânt în orice problemă) și modelul tatălui modern (ce folosește mult mai puțin metodele punitiv-restrictive) [5].

Sistemul familial trebuie să-și construiască și să-și consolideze o stare de echilibru între cele două modele culturale ale generațiilor. În familia modernă socializarea implică unele procese de identificare și diferențiere. Pentru copii, părinții sunt primele repere pentru autoidentificare, pentru a-și găsi sinele. Un copil învață să fie matur de la părinți în primul rând [2]. De exemplu, dacă un copil crește într-o familie mai organizată, cu principii și el va vrea să-și construiască viața asemenea părinților, însă dacă a crescut într-o familie dezechilibrată, dezbinată, același lucru va face și el, nu-l va interesa casa, familia, copiii săi. Majoritatea cercetărilor spun că cele mai frecvente conflicte între părinți și copii sunt în perioada adolescență, atunci când adolescentul are dorința de libertate și autonomie. Observăm că la vârsta adolescenței, copilul, aparținând familiei moderne, tinde să se comporte în două maniere față de părinți: contra lor sau îndepărtându-se de ei [5].

Unul din elementele importante în formarea personalității copilului și a pregătirii lui pentru viață este dezvoltarea culturii morale. În viața familială, educarea conduitei morale nu realizează totdeauna unitatea dintre ideile morale, convingerile morale și comportarea morală, în primii ani de viață educația morală începe cu formarea aspectului practic al conduitei. Toate aspectele de seamă ale moralei sunt cultivate în familie. În familie copilul se obișnuiește cu viața de colectiv. Învață să-și subordoneze interesele personale intereselor grupului familial, să-i ajute. [6]

Copilul, însă, nu trebuie tutelat în permanență, „prionit”, dus mereu „de frâul pedagogic”. O astfel de educație, scria A.S. Macarenco, nu se va bucura de succes, copilul

va tinde să fugă de acasă. Copiii trebuie puși în astfel de condiții, încât să săvârșească fapte morale, să-și manifeste spiritul de independență [8]. Din punct de vedere pedagogic, morala familială reprezintă fondul pe care se desfășoară acțiunea educativă parentală și intercomunicarea familială. Profilul moral al familiei depinde de sistemul moral al societății cu care familia interacționează permanent.

Profilul moral al relațiilor familiale se reflectă în preocupările cotidiene ale părinților în comunicare și comportament, în strategiile educative parentale și strategiile comportamentale ale copiilor. Părinții sunt datori să controleze și reevalueze sistematic conduita copilului și propria conduită, deoarece se știe că la o anumită vârstă copiii imită adulții. În acest context, ținem să subliniem că imitația, completată cu stimulii verbali, oferă părinților posibilități suplimentare de cizelare a conduitei copilului [7]. Deci, odată ce spiritul de imitație la copii este foarte dezvoltat, ei trebuie să vadă la părinții lor exemple demne de urmat.

Fiecare familie moștenește o zestre materială și spirituală pe care o păstrează, o consolidează și o transmite generațiilor descendente. Virtuțile și viciile membrilor unei familii creează imaginea acesteia. Familiile, cu tot ce le caracterizează, formează comunitatea, îi oferă un colorit specific. Bunăstarea familiilor formează bunăstarea societății.

Bibliografie

1. Azarov I. P. Pedagogia relațiilor familiale. Chișinău: Lumina, 1986.
2. Bătrânu E. Educația în familie București, 1980.
3. Bîran – Pescaru A. Familia azi, o perspectivă sociopsihopedagogică. Aramis, 2004.
4. Chirelenco S., Tăutu A., Cutasevici A. Educație familială. Strategii de informare / pregătire a părinților pentru funcția lor educativă. Chișinău: "Bons Offices", 2005.
5. Ciupercă C. Cuplul modern - între emancipare și disoluție. Alexandria: Tipoalex, 2000.
6. Constantinescu M. Sociologia familiei. Editura Universității din Pitești, 2004.
7. Cuznețov L. Dimensiuni psihopedagogice și etice ale parteneriatului educațional. Chișinău: Tipografia U.P.S. „I. Creangă”, 2002.
8. Stănciulescu E. Sociologia educației familiei. București: Polirom, 1997.